

Musiken – en resurs för livet

Av Ilona Antal-Lundström

När vi ser på våra nyfödda barn eller barnbarn vill vi gärna ge dem allt gott och önskar dem en jämn livsväg och en god framtid. Men ändå kan vi aldrig veta vad som kan bli betydelsefullt under livets gång. Det är betydligt enklare att packa en matsäck för utflykten. Då vet man ju vad som väntar dem, vad de tycker om att äta och så vidare.

I dagens samhälle förändras allt så snabbt att det är mycket osäkert om det vi blev lärda under uppväxten har något värde senare i livet. Hur ska vi veta vad som är viktigt och vad som är onödigt gods på barnens livsresa? De kommer att möta okända situationer, nya länder, oanade tekniska överraskningar mm. Hur ska vi kunna förbereda barnen på det okända? Vad är det som kan ge dem trygghet i en okänd framtid?

Människor med livserfarenhet vet att det främst är sådant som finns inom oss själva som kan hjälpa oss att övervinna svårigheter och vända negativa situationer till positiva. Vår tro att vi inte är ensamma i nöden är en stor hjälp. Men vi behöver också konkreta färdigheter och vissa kunskaper för att hitta utvägar ur de svårigheter som möter oss.

Människan fick musikens kraft för livet. Det anade man redan i gamla tider, men nu visar det sig också i allehanda forskningsresultat. På senare tid har ett otal tidningsartiklar visat på musikens outhärliga påverkan både för individen och samhället. Min förhoppning är att musik ska bli en viktig del av livsförberedelsen för våra barn, men det har blivit allt färre musiklektioner i skolan. Det visar sig också alltmer hur betydelsefullt det är att barnen får musik i rätt tid, framförallt i förskole- och lågstadietiderna där det idag knappast finns några musiklektioner alls. Naturligtvis är det också viktigt att barnen får rätt musik på rätt sätt. Musik har ju inte enbart positiva effekter. Det finns också nedbrytande musik.

Ansvar för hur barn ska få del av musikens utvecklingspotential kan inte enbart ligga på skolan. Föräldrarna har det primära ansvaret men kyrkan bör också hjälpa till för att barnen ska få musikens gåva för livet.

Den rätta tiden

När barnen föds finns normalt alla sinnen där, men de är inte så utvecklade. De måste tränas för att kunna utvecklas till en väl användbar nivå. Det lilla barnets hörsel, syn, tänkande mm behöver stimulans och vägledning från omgivningen. Det är främst vi vuxna som finns i barnets närhet som kan ge dem en regelbunden, lekfull övning. På samma sätt är det med barnets talanger, de olika intelligenserna som ligger i barnet som ett frö. Alla sådana anlag måste få vård och näring från oss som finns i barnets närhet.

Den ljudmässiga kontakten är mycket viktig redan från de första veckorna och blir allt mer betydelsefull under de första åren. Språkinläringen baseras på ljudförståelsen och på gehörets funktion.

Barnet får orienteringshjälp från mammans röst, från den närmaste miljön och sedan från hela omvärldens ljud. Barnets ljudperception och ljuddiskriminering utvecklas då de jämför olika ljud och förstår varifrån de kommer. Under de fyra första åren utvecklas gehöret till en användbar nivå. Sedan raffinerar färdigheterna mer och mer om barnet får möjlighet att öva vidare i musikaliska former.

Den musikaliska och språkliga inläringen är helt beroende av det gehörs-mässiga minnet. Det är särskilt mottagligt under de tidiga barnåren. Det innebär att språkets melodi och rytm, olika dialekters tonfall och även främmande språk effektivt kan läras in under denna tid. Senare blir det allt svårare. Efter 11 år börjar hjärnans nervbanor bli stelade. Om man inte har använt och tränat sina sinnen under den optimala tiden, förtvinar vissa hjärnkontakter, synopser. Då behövs det mycket mer träning och ny språkinläring blir långsam och onyanserad.

Många barn med läs- och skrivsvårigheter saknar de första årens övning av lekfulla barnsånger och ramsor. Den förnuftiga folkliga fostran som fanns i gamla tider innebar att man sjöng varje dag, man lekte och rörde sig i sånglekar, man sjöng ute på skolgården eller hemma i familjen. För barnen var musiken en vardagsvara. De hade kanske inte några speciella musiklektioner, men de sjöng och lekte. Denna inställning, den naturliga närheten till musiken, saknas på många håll.

Om alla barn- och ungdomsledare, förskollärare och lärare hade denna naturliga kärlek till musiken skulle barnen få en ypperlig start i livet. Utöver glädje och gemenskap skulle våra barn få en förbättring av viktiga kompetenser som ger säkerhet i skolan och gör det lättare att börja högre studier.

Resurskunskap genom musiken

Det lekfullt symboliska tänkandet i sagor och sånger utvecklar en färdighet att förstå också andra kodformer. De fem viktigaste kulturella kodformerna är språk, musik, matematik, rörelse och bild. De har alla en likartad chifferings- och dechifferingsteknik eftersom de använder sig av besläktade abstrakta tänkesätt. Detta schematänkande kan användas i många olika situationer som ett redskap för problemlösning. Denna färdighet blir en viktig resurskunskap som ger trygghet i många situationer.

På samma sätt stimulerar barnens musicerande andra viktiga psykologiska färdigheter som koncentrationsfärdighet, minneskapacitet och förståelse för form och struktur. Man övar till exempel den matematiska uppdelningen genom ljudproportionerna och börjar förstå deras relation till varandra. Likadant är det med olika tonavstånd, intervall. Deras förändring eller regelbundna återkomst raffinerar barnens förståelse av strukturer i allmänhet och leder till en skärpning av tankeförmågan.

Barnen kan öva allt detta lekfullt tillsammans med olika ljudeffekter redan från de första åren. Ljuden från omgivningen, djurläten och olika röstlägen hos kamraterna i gruppen hjälper dem att förstå ljudens värld. Barnens uttrycksförmåga och empati stärks när de sjunger sånger som de kan leva sig in i med fantasins hjälp.

Andning och intonation förbättras med regelbundna sångstunder under dagen. Flerstämmig körsång tränar dessutom barnens anpassningsförmåga. De olika stämmornas melodi och rytm kräver stor lyhördhet och anpassning inom den egna stämman så att ingen röst sticker ut. Sedan måste även varje körstämman anpassas till helheten.

Att rita ner tonerna och göra dem synliga i enkla figurer kan vara en spännande övning. Detta är skrivningens enklaste form som senare kan utvecklas till notläsning och notskrivning. Små barn är mycket roade av sådana här aktiviteter och de kan genom dem finna klara samband mellan ljud och tecken. På detta sätt får de dessutom en god ingång i den verkliga läsningen.

Eftersom våra barn har olika sammansättning av intelligensen bör man också använda olika inlärningsformer. De gehörmässiga, de visuella och rörelsemässiga inlämningsvariationerna bör komplettera varandra för att ge stöd åt barn med olika anlag. På detta sätt kan vi med musikens hjälp forma och stimulera viktiga livskompetenser:

Den sociala kompetensen, som gör att vi kan förstå andra och samarbeta med dem. Den hjälper oss också att känna vårt eget värde och respektera andra.

Den kommunikativa kompetensen ger oss en bra uttrycksförmåga i tal och skrift och gör att vi kan skapa kontakt med andra människor.

Den kognitiva kompetensen ger oss förmågan att förstå fakta och kunna strukturera dem i en logisk ordning så att vi kan se helheter och förstå samband.

Denna stimulans kommer bara som en sidoeffekt när vi leker med musik och sjunger med våra barn.

På 1600-talet började unga prästkandidater från fjärran länder söka sig till universiteten i Tyskland och Holland. Det var en lång vandring och de hade inte så mycket pengar att röra sig med. Det berättas att en student frågade sin mecenat hur han skulle kunna hitta bra viloplatsen på resan. Rådet blev: ”Gå in på sådana ställen där du hör sång. Människor som sjunger kommer att hjälpa dig, för onda människor har inga sånger.”

När vi förbereder våra barn för den långa livsresan kan det vara viktigt att planera i rätt tid vad vi vill att våra barn ska få med sig i ryggsäcken. Låt oss fylla den med musik från kyrkans barnverksamhet!

Litteraturtips

Mer om detta finner du i följande böcker av samma författare:

Musikens Gåva (Konsultförlaget, Uppsala)

Vägen till musiken (Vismusik, Uppsala)

Synliga ljud (Vismusik, Uppsala)